

Józef Kargul
Uniwersytet Wrocławski

**TREŚCI I FORMY UPOWSZECHNIANIA KULTURY PEDAGOGICZNEJ
W OPINII EKSPERTÓW**

U w a g i   w s t ę p n e

Szczególny wpływ na proces upowszechniania kultury pedagogicznej wywiera działalność określonego ze względu na kompetencje grona osób. Mam tu na myśli tych naukowców, którzy pełnią funkcje nie tylko nadawców, ale przede wszystkim twórców treści, których internalizacja może przyczynić się do zmian postaw, opinii, poglądów na temat wychowania, do zmian zachowań ujawnianych w procesie wychowawczym.

To grono osób ma najczęściej własną wizję kultury pedagogicznej społeczeństwa i sprecyzowane poglądy na temat jakości jej komponentów. Według tej wizji stara się wpływać na dobór upowszechnianych treści przez stowarzyszenia społeczne i środki masowego przekazu, co ułatwia fakt, że pełnienia przez te osoby decydujących ról w zakresie upowszechniania, kultury pedagogicznej, bowiem są członkami organów opiniotwórczych i doradczych /rad redakcyjnych, zarządów głównych stowarzyszeń/.

Dlatego wydaje się, że badając treści i formy upowszechniania kultury pedagogicznej konieczne było uwzględnienie opinii tych osób, bowiem ze względu na pracę naukową, działalność popularyzatorską i organizacyjną przyczyniają się one w istotny sposób do kształtowania kultury pedagogicznej społeczeństwa. A zatem zainteresowania naukowe wychowaniem w rodzinie /szeroko pojętym/, działalność popularyzatorska, współdziałanie z instytucjami lub stowarzyszeniami podejmującymi proces upowszechniania kultury pedagogicznej - stanowiły kryteria doboru ekspertów, bowiem takim terminem zdecydowa-

liśmy się określić osoby spełniające kreatywne funkcje w upowszechnianiu kultury pedagogicznej.

Ponieważ kształtowanie osobowości w procesie wychowania przebiega pod wpływem różnych instytucji wychowania naturalnego, bezpośredniego i pośredniego, a ciąg zmian jaki zachodzi w strukturze osobowości na skutek tych wpływów dotyczy różnych sfer psychofizycznej struktury jednostki /fizycznej, społecznej, psychicznej/, zaś zaniedbanie każdej z nich prowadzi do dewiacji, dlatego nie można było ograniczać się do ekspertów - reprezentantów jednej dyscypliny naukowej /na przykład pedagogiki/, bowiem groziłoby to zbyt wąskim postrzeganiem upowszechniania kultury pedagogicznej oraz preferowaniem jednostronnych treści i form. Dlatego - zachowując wspomniane kryteria - starano się dobrać interdyscyplinarny zespół rzeczoznawców. Starania zespołu badawczego /kierowanego przez doc. dr hab. Olę Czerniawską/ szły w tym kierunku, aby wśród ekspertów znalazły się osoby zajmujące się badaniami ludzi "normalnych", jak i badacze problemów patologii społecznej.

W rezultacie badaniami objęto 29 osób¹. Wyowiedzi udzieliło 2 profesorów, 13 docentów, 14 doktorów. Występowali przedstawiciele pedagogiki /7 osób/, socjologii /7/, psychologii /4/, seksuologii /4/, pediatrii /2/, psychiatrii /2/, prawa /2/, ginekologii /1/. Spośród tych 29 osób 13 zatrudnionych jest w wyższych uczelniach, 7 w instytutach naukowo-badawczych i 9 w placówkach zajmujących się działalnością praktyczną.

Z ekspertami przeprowadzono swobodny wywiad notowany na taśmie magnetofonowej.

Celem tego artykułu jest przedstawienie opinii ekspertów dotyczącej dwu zagadnień:

- Wyników upowszechniania treści kultury pedagogicznej w społeczeństwie,
- Funkcjonowania systemu upowszechniania kultury w naszym społeczeństwie.

1. K u l t u r a   p e d a g o g i c z n a   w   s p o - ł e c z e ń s t w i e

Klasyfikując opinie ekspertów dotyczące wymienionych zagadnień posługiwałem się określeniem kultury pedagogicznej przyjętym przez zespół badawczy².

W definicji tej wskazuje się na trzy sfery kultury pedagogicznej: sferę poznawczą /uświadamianie celów wychowania i zdobywanie wiedzy o wychowaniu/, sferę emocjonalną /wrażliwość na sprawy dzieci, młodzieży i dorosłych, poczucie odpowiedzialności/ i sferę behawiorną /oddziaływanie na dzieci, młodzież i dorosłych/. W definicji tej zawiera się także pewien element, który dla celów klasyfikacyjnych materiału empirycznego pozwoliłem sobie wyróżnić /mając świadomość pewnej sztuczności tego wyróżnienia/, mianowicie kulturę współżycia, którą należałoby identyfikować przede wszystkim ze sferą emocjonalną i behawiorną. Wyłonienie to podyktowane zostało faktem, że często opinie wyrażane przez ekspertów kulturę pedagogiczną identyfikowały właśnie z kulturą współżycia.

Omawiane określenie kultury pedagogicznej pomija bardzo ważny element, jakim są systemy wartości³. Uwaga ta łączy się również z klasyfikacją zawartą w opinii ekspertów, bowiem niektórzy z nich podkreślali, iż sfera wartości jako element kultury pedagogicznej jest siłą organizującą pozostałe jej komponenty. Jednostka ludzka bowiem kierując się odczuwanymi lub uznawanymi wartościami zdobywa określoną wiedzę, oraz że system wartości implikuje rodzaje zachowań.

Rozpatrzmy zatem jaka jest opinia ekspertów o stanie kultury pedagogicznej w naszym kraju.

Najwięcej osób /9, co stanowi 31% ogółu wypowiedzających się/ nisko ocenia kulturę współżycia w naszym społeczeństwie, traktując ten fakt jako świadectwo niskiej kultury pedagogicznej. Zwraca się uwagę na zaburzone stosunki międzyludzkie w życiu społecznym, w zakładzie pracy, w rodzinie. Można dostrzec charakterystyczną zbieżność poglądów przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych w tym zakresie. Jako typową można tu przytoczyć opinię pedagoga i psychologa.

"Stan kultury pedagogicznej jest nieco wyższy niż w latach poprzednich, ale nie wystarczający wobec potrzeb życia. Przykładem mogą być liczne konflikty w zakładach pracy /.../. Na przestrzeni ostatnich 11 lat 3-krotnie wzrosła liczba rozwodów, 1/4 rozwodów mieści się w przedziale wiekowym 20-kilka lat /.../. Zmniejsza się liczba włamań, ale zwiększa liczba przestępstw obyczajowych. To wszystko wskazuje na braki w kulturze pedagogicznej" /doc. J.Maciaszkowa/.

"Bardzo ważna sprawa to kształtowanie stosunków międzyludzkich w rodzinie i kultura współżycia w społeczeństwie. Wydaje mi się, że są to sprawy podstawowe i na tej bazie pewien nurt szerzenia kultury pedagogicznej powinien obejmować kształtowanie postaw rodzicielskich" /doc. M.Ziemska/.

7 osób /24% ogółu/ nisko ocenia kulturę pedagogiczną we wszystkich jej zakresach /sferach/ i tę ocenę odnosi do całego społeczeństwa. Podkreślany jest zarówno brak wiedzy pedagogicznej, jak i zachwianie w sferze wartości, rozchwianie emocjonalne, występowanie zespołu negatywnych zachowań. W tej liczbie osób znajdują się również przedstawiciele wszystkich dyscyplin naukowych, tak, że trudno powiedzieć, że jest to wyraz poglądów jedynie wąskiego grona specjalistów. Sądzę, że warto przytoczyć fragment wypowiedzi lekarza ujmującego obrazowo ten problem.

"Stan kultury pedagogicznej w naszym społeczeństwie jest chyba fatalny /.../. Oczywiście są tutaj dwie instytucje, które przede wszystkim wchodzi w rachubę /aczkolwiek wychowuje całe społeczeństwo/, to szkoła i dom. Obie instytucje robią to źle. To znaczy nie wszystkie, nie totalnie, ale masowo. Źle wychowuje rodzina, bo w ogóle nie wychowuje, nie mówiąc już o tym, że popełnia zasadnicze błędy, w sensie niestwarzania wymagań dziecku, nie uodparnia psychicznie dziecka, tworzy cały system wielkich, tragicznych nieporozumień. Na przykład kwestia wartości pieniądza. Dzieci i młodzież nie mają pojęcia o jego wartości /.../. Dalej kwestia pracy matek w pierwszych trzech latach życia dziecka /.../. Tego w ogóle społeczeństwo nie rozumie, że trzeba się wyrzec pewnego standardu życiowego na te trzy lata, po to, by po prostu wychować dziecko, bo to jest rzecz nie stojąca w żadnej

proporcji do zysków jakie przynosi praca. Jest dużo matek wśród ludzi z wyższym wykształceniem, które po pierwsze: nie chcą zostać w domu przez te trzy lata, po drugie nigdy nie przypuszczały, że to jest ważne. Dlatego sytuacja w rodzinie jest fatalna. Fatalna jest sytuacja w szkole, która jest instytucją w ogóle nie wychowującą. Trzeba by się zastanowić czy szkoła nie jest instytucją głęboko demoralizującą, uczącą oportunistów, zabijającą własną inicjatywę, samodzielność myślenia" /doc.A.Jaczewski/.

5 respondentów /17,4% ogółu/ oceniając stan kultury pedagogicznej stwierdziło, że jest on niejednorodny w poszczególnych środowiskach. Stan ten wyznaczają takie zmienne, jak: poziom wykształcenia, zawód, pochodzenie społeczne, związek z tradycją. Przy czym, co szczególnie podkreślano, nie zawsze można stwierdzić prostą zależność stanu kultury pedagogicznej od poziomu wykształcenia lub statusu społecznego /taką opinię wyraziło 2 seksuologów, pedagog, psycholog, socjolog/.

Pozostałych 8 osób nie ocenia stanu kultury pedagogicznej globalnie, ale stara się dać ocenę poszczególnych jej elementów, względnie wyraża opinię o kulturze pedagogicznej określonych grup społecznych. Dwóch ekspertów na przykład jest zdania, że sfera wartości jako element kultury pedagogicznej jest zadowalająca w naszym społeczeństwie, natomiast niski jest poziom sfery emocjonalnej i behawioralnej /pedagog i socjolog/. Dwie osoby /pedagog i psycholog/ swoją ocenę odnoszą tylko do rodziców i stoją na stanowisku, że sferę poznawczą można ocenić pozytywnie, natomiast negatywnie pozostałe sfery kultury pedagogicznej. Kolejnych dwóch rozmówców /psycholog i pediatra/ negatywną ocenę kultury pedagogicznej odnosi przede wszystkim do nauczycieli i wychowawców profesjonalnych.

Wielu rozmówców podkreślało, że kultura pedagogiczna jest częścią kultury ogólnej i nie może być dużej różnicy między stanem życia kulturalnego a stanem wychowania. Podnosząc kulturę ogólną przyczyniamy się do podniesienia poziomu kultury pedagogicznej.

Jak wynika z przytoczonych danych, wśród wypowiadających się na temat stanu kultury pedagogicznej najwięcej osób ocenę odnosiło do społeczeństwa globalnego stwierdzając duże rozbieżności między upowszechnianymi treściami, które popularyzują wzorcowe elementy kultury pedagogicznej, a ich internalizacją przez społeczeństwo.

Wielu ekspertów podaje przyczyny tego stanu. Do najczęściej wymienianych należą:

- przemiany społeczne powodujące dezintegrację społeczności lokalnych i zachwianie w określonych środowiskach systemu wartości,
- szybkie tempo życia powodujące tworzenie się luk kulturowych między poszczególnymi warstwami społecznymi i powstawanie podkultur określonych grup społecznych, w których funkcjonujące wzory i wartości są dość odległe od wzorów i wartości propagowanych w społeczeństwie socjalistycznym,
- działanie środków masowego przekazu, które nadmiernie ekspozując negatywne wzory i dewiacyjne zachowanie uświadamiają niektórym jednostkom i grupom możliwość ich naśladownictwa.

Na podstawie takiej diagnozy stanu kultury pedagogicznej można wyłonić pewne jej sfery, w których zdaniem ekspertów występują największe braki, a tym samym najpilniejsze potrzeby uruchamiania praktycznych działań mogących owe niedostatki usunąć.

Blisko połowa rozmówców była zdania, że należałoby wpływać na kształtowanie prawidłowych stosunków międzyludzkich. Należałoby nie tylko stwarzać warunki, ale i uczyć poprawnych zachowań w rodzinie /bez agresji i dominacji w stosunku do drugiego człowieka/ postulowano również zmianę stosunków interpersonalnych w życiu społecznym. Zmiana stosunku człowieka do człowieka obejmować winna również wykształcenie bardziej tolerancyjnej postawy wobec zachowań dewiacyjnych /co podkreślali obydwoj prawnicy/.

Zwrócono również uwagę, iż pilną potrzebą w zakresie kształtowania kultury pedagogicznej jest przygotowanie do racjonalnej gospodarki zasobami finansowymi w rodzinie /na przykład problem zbyt dużych kwot na tak zwane kieszonkowe, problem

budżetu rodzinnego itp, na co zwracał uwagę lekarz i socjolog/.

Kilku ekspertów /socjologowie, psychologowie, lekarze i pedagog/ sądzi, że najpilniejszą potrzebą jest kształtowanie właściwych postaw nauczycieli i profesjonalnych wychowawców wobec wychowanków i rodziców. Muszą oni umieć współpracować z rodziną, charakteryzować się wysoką kulturą osobistą, bowiem oddziaływanie przykładem osobistym jest ważną, często niezastąpioną, metodą wychowania. Nauczyciele i wychowawcy powinni posiadać w wyższym stopniu umiejętność upowszechniania treści z zakresu kultury pedagogicznej, bowiem są oni często jedynymi osobami mogącymi uprawiać działalność popularyzatorską w niektórych środowiskach lokalnych.

Wśród wypowiadających się byli również tacy, którzy nie wymieniali żadnej sfery kultury pedagogicznej wymagającej optymalizacji, bowiem ich zdaniem w każdej z nich potrzeby są ogromne. Niektórzy nie podjęli się wymienienia tych potrzeb, ponieważ żywią przekonanie o istnieniu dużych różnic w poszczególnych środowiskach, a ich bezpośredni kontakt jako popularyzatorów, lekarzy, psychologów i pedagogów zajmujących się poradnictwem czy też prowadzone przez nich badania ograniczają się do wybranych środowisk.

Jak widać stan kultury pedagogicznej w naszym społeczeństwie przez większość rozmówców został oceniony jako niewystarczający. Tylko 6 osób podkreślało, że w naszym społeczeństwie można zauważyć pozytywne zjawiska w sferze wartości i w sferze poznawczej, ale jednocześnie ci sami eksperci są zdania, że stan pozostałych komponentów kultury pedagogicznej jest niski. Wielu ekspertów dostrzega cały szereg zaniedbań w kulturze ogólnej naszego społeczeństwa, a tym samym w kulturze pedagogicznej. Nasuwa się jednak refleksja, że eksperci zajmujący się badaniem patologii społecznej są bardziej skłonni do ocen negatywnych niż ci, którzy prowadzą badania nad funkcjonowaniem społecznym człowieka "normalnego". Socjologowie i pedagogowie byli bardziej optymistycznie nastawieni od lekarzy, spośród których większość była skłonna oceniać nisko stan kultury pedagogicznej we wszystkich zakresach.

2. Funkcje upowszechniania kultury pedagogicznej

Proces upowszechniania kultury pedagogicznej jest procesem bardzo złożonym i jego rola w społeczeństwie wychowującym nie zawsze jest doceniana, a nawet można spotkać się z poglądami, iż wystarczy optymalizować działania instytucji wychowania bezpośredniego i wówczas można zrezygnować z działalności upowszechnieniowej. Innymi słowy, jeżeli zapewni się odpowiednie warunki dla funkcjonowania rodziny i szkoły, wówczas wszelkie działania o tym charakterze będą niecelowe. Dlatego warto zapoznać się z opinią ekspertów, którzy wypowiedzieli się w kwestii miejsca procesu upowszechniania kultury pedagogicznej w globalnym systemie wychowania.

Zdecydowana większość rozmówców /przeszło 70%/ podkreśliła istotne miejsce tego procesu w systemie wychowania używając kilku rodzajów argumentów.

Pierwszym z nich był podkreślany fakt, że zmienność stosunków społecznych, dynamika rozwoju, niesie za sobą zmiany w poszczególnych elementach kultury pedagogicznej i stąd istnieje konieczność przybliżenia tych zmian ogółowi społeczeństwa.

Inny argument to pojawianie się nowych problemów, nowych metod oddziaływania, które winny społeczeństwo zainteresować i które w imię większych efektów wychowawczych powinny przeniknąć do wszystkich tych, którzy zajmują się wychowaniem. Ten stan można osiągnąć jedynie w drodze upowszechniania i popularyzacji, ponieważ takiej funkcji nie może spełnić /z konieczności konserwatywna/ szkoła ani rodzina.

Kolejni rozmówcy argumentowali, że upowszechnianie kultury pedagogicznej może kompensować braki powstałe w różnych sferach kultury pedagogicznej w wyniku złego funkcjonowania systemu szkolnego i rodziny.

Dalsi eksperci ważność procesu upowszechniania upatrywali w tym, że dzięki przekazywanym treściom można doskonalić postawy społeczne, wychowawcze, metody oddziaływania, ponie-

waż żaden system edukacyjny nie jest w stanie ukształtować kultury pedagogicznej na całe życie. Stąd konieczność ustawicznego kształcenia i permanentnej renowacji wiedzy pedagogicznej, modernizacji metod wychowawczych.

Jak wynika z powyższych rozważań, procesowi upowszechniania kultury pedagogicznej eksperci przypisują kilka bardzo ważnych funkcji, których nie może spełnić system edukacyjny:

- funkcję adaptacyjną: upowszechnianie kultury pedagogicznej pomaga rodzicom w przystosowaniu oddziaływań wychowawczych w rozwijającym się społeczeństwie;
- funkcję dyfuzji innowacji: pojawiające się i sprawdzone sposoby oddziaływania wychowawczego dzięki procesowi upowszechniania przenikają do szerokich rzesz społecznych;
- funkcję kompensacyjną: dzięki upowszechnianiu kultury pedagogicznej wyrównuje się braki w tych jej elementach, które nie zostały we właściwy sposób wykształcone przez działanie rodziny i szkoły;
- funkcję doskonalącą: proces upowszechniania przyczynia się do podwyższania poziomu poszczególnych elementów kultury pedagogicznej w ciągu życia jednostki ludzkiej, dzięki czemu podnosi się poziom kultury ogólnej społeczeństwa.

3. F o r m y   u p o w s z e c h n i a n i a   k u l t u r y p e d a g o g i c z n e j   i   s t o p i e ń   i c h i n t e g r a c j i

Mówiąc o systemie upowszechniania kultury pedagogicznej mamy na myśli nie tylko sam proces, ale i zespół form i instytucji biorących w nim udział. Przez system bowiem rozumie się "wyodrębniający się z szerszej rzeczywistości społecznej układ elementów o takich wewnętrznych i zewnętrznych sprzężeniach, że stanowi strukturalną i funkcjonalną całość"⁴.

Aby jednak odpowiedzieć na pytanie zasadnicze, czy w naszym kraju istnieje i jak funkcjonuje system upowszechnia-

nia kultury pedagogicznej, należy uzyskać odpowiedzi na pytania bardziej szczegółowe, które pozwolą określić cztery aspekty systemu wyróżnione przez W.G.Afanasjewa⁵:

1. Z jakich elementów jest zbudowany system upowszechniania kultury pedagogicznej? Odpowiedź na to pytanie określi aspekt składowy.
2. Czy i jakie są wzajemne związki i współdziałanie poszczególnych elementów? Odpowiedź określi aspekt strukturalny.
3. Jak funkcjonuje system upowszechniania kultury pedagogicznej? Odpowiedź określi aspekt funkcjonalny.
4. Jakie podmioty pełnią funkcje kierownicze systemu? Odpowiedź określi aspekt integralny.

Można przypuszczać, że ze względu na wysokie kompetencje eksperymentów ich opinia na temat systemu będzie adekwatnie odzwierciedlała aktualny stan upowszechnienia kultury pedagogicznej.

1. W naszym kraju istnieje zorganizowana sieć instytucji i placówek, które jako naczelne lub jedno z naczelnych zadań przyjmują upowszechnianie kultury pedagogicznej w społeczeństwie. W pierwszym rzędzie do tych instytucji należy zaliczyć szkoły, następnie stowarzyszenia. Organizują one specjalistyczne formy upowszechniania - cykle wykładów, spotkania dyskusyjne, uniwersytety powszechne - których głównym zadaniem jest realizacja wymienionego zadania. Prócz tego istnieją specjalistyczne czasopisma oraz audycje radiowe i telewizyjne przeznaczone dla szerokiego kręgu odbiorców, za pośrednictwem których propagowane są treści kultury pedagogicznej. Jak wynika z wypowiedzi ekspertów, elementy składowe systemu są bardzo liczne i różnorodne. Wymieniono 12 czasopism, 5 wydawnictw, 9 stowarzyszeń oraz 9 innych instytucji, które upowszechniają treści kultury pedagogicznej. Tak znaczna liczba ogniw systemu utrudnia diagnozę i stąd trudno jest odpowiedzieć, które z nich należy wyróżnić w tej działalności. Dlatego 12 rozmówców /na 29/ powstrzymało się od wyrażenia opinii na ten temat. Pozostali wyszczególniali określone instytucje lub stowarzyszenia uzasadniając swoje poglądy bądź

autentyzmem zainteresowań, dużą frekwencją, aktywnością słuchaczy /kluby młodzieżowe, organizacje młodzieżowe/, Jednak wielu ekspertów wyróżniając określone podmioty w pracy upowszechnieniowej nie uzasadnia swojego wyboru argumentując tym, że są to ich luźne obserwacje nie poparte materiałem empirycznym.

2. Struktura - zdaniem Afanasjewa - odgrywa dużą rolę w systemie. Wiąże elementy, przekształca je, nadaje im charakter ogólny i całościowy, warunkuje powstawanie nowych jakości nie istniejących w żadnym z elementów osobno⁶. Z tego wynika, że wszystkie wymienione ogniwa systemu winny być ze sobą w określony sposób powiązane, aby tworzyły całość realizującą zadania upowszechniania kultury pedagogicznej. Znając ogólne założenia polityki naszego państwa można dojść do wniosku, że istnieje takie ścisłe powiązanie elementów składowych, ponieważ istnieje jedna polityka kulturalna i oświatowa. Eksperti zwracali uwagę, że fachowcy wielu krajów znając te ogólne założenia wyrażali się z dużym uznaniem o Polsce, gdzie według ich opinii funkcjonuje integralny system upowszechniania kultury pedagogicznej.

Ta opinia - według ekspertów - opiera się na znajomości funkcji założonych instytucji, ale zrodziła się bez głębszego rozeznania realiów w tym zakresie. Wielu bowiem rozmówców jest zdania, że istniejąca wielość instytucji i pluralizm działań nie jest jednoznaczny z realizacją polityki kulturalnej, z powiązaniem tych elementów w jedną funkcjonalną całość, co więcej trudno się zorientować w funkcjonowaniu poszczególnych części składowych systemu, jeżeli za takie uzna się dotychczasowe formy upowszechniania kultury pedagogicznej. Sama deklaracja formalnej realizacji polityki kulturalnej i oświatowej, którą w sprawozdawczości lub uchwałach uwzględnia wiele organizacji i instytucji nie jest równoznaczna z faktyczną realizacją założonych funkcji. Wiele zależy bowiem od ludzi sterujących doborem treści, uznających określone wartości, preferujących określone wzory zachowań i upowszechniających je w bezpośrednich kontaktach lub innych formach popularyzacji.

W każdej bowiem z tych sfer kultury pedagogicznej można zauważyć różnice i kontrowersyjne poglądy. Wynikają one z różnic kulturowych poszczególnych osób, przenikania wzorów i wartości kultury, która charakteryzuje społeczeństwa otwarte. Czynniki te oddziałują również na formy upowszechniania kultury pedagogicznej.

Brak powiązań między poszczególnymi elementami struktury, wskazywany przez ekspertów, nasuwa pytanie czy można mówić o jednolitym, integralnym systemie upowszechniania kultury pedagogicznej, jeżeli "bez trwałych więzi, współdziałania elementów, system przestałby istnieć jako dana całość"⁷.

Wydaje się, że istotnie wymienione poprzednio elementy składowe nie tworzą systemu upowszechniania kultury pedagogicznej, a są jedynie subsystemami oświaty, informacji, propagandy, opieki zdrowotnej itp. Eksperti w swoich wypowiedziach nie podejmowali się wyrazić opinii o funkcjonowaniu koordynacji tych subsystemów, natomiast oceniali na podstawie własnych doświadczeń wynikających ze współpracy, popularyzacji lub badań te subsystemy, z którymi mieli bezpośredni kontakt. Wyrażali natomiast swój pogląd na skuteczność poszczególnych form upowszechniania kultury pedagogicznej.

Opierając się na ich wypowiedziach do najskuteczniejszych sposobów upowszechniania kultury należałoby zaliczyć bezpośredni kontakt nadawcy z odbiorcami treści w postaci spotkań dyskusyjnych, wykładów i poradnictwa. Skuteczność tych form popularyzacji uzasadnia się swoistością procesów psychicznych mających miejsce podczas recepcji treści przekazywanych w takiej formie, a także możliwością natychmiastowego wyjaśnienia wątpliwości w dyskusji nie tylko z nadawcą, ale i z innymi odbiorcami. Na drugim miejscu należałoby wymienić artykuły i książki, które ze względu na trwałość zawartych w nich myśli i możliwość wielokrotnego ich używania mogą służyć szerszemu gronu odbiorców. Telewizję i radio jako najskuteczniejsze formy upowszechniania kultury pedagogicznej wymieniono tylko trzykrotnie, podkreślając szeroki zasięg ich oddziaływania, zaś dwie osoby opowiedziały się

za włączeniem sztuki do tej działalności. Kilku respondentów jest zdania, że skuteczność form przekazu jest różna w poszczególnych środowiskach i z tego względu trudno uznać którąś z nich za najskuteczniejszą.

Niezależnie jednak od zdania na temat skuteczności wymienionych sposobów upowszechniania eksperti w równym stopniu uprawiają swoją działalność popularyzatorską w formie bezpośrednich kontaktów, jak i w postaci publikacji.

W mniejszym stopniu współpracują oni z radiem i telewizją /stały kontakt z tymi instytucjami miało 5 ekspertów/.

U w a g i   k o ń c o w e

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów z ekspertami i analizy ich wypowiedzi można wysunąć kilka wniosków natury ogólniejszej:

1. Stan kultury pedagogicznej naszego społeczeństwa nie jest zadowalający, aczkolwiek taką ocenę trudno jest jednoznacznie odnosić do wszystkich grup społecznych i wszystkich sfer kultury pedagogicznej. Pewne pozytywne wartości zauważyć w sferze poznawczej i sferze wartości, natomiast sfera emocjonalna i behawioralna budzi szereg zastrzeżeń. Jest wiele przyczyn tego stanu rzeczy, wśród których należy wyliczyć przemiany społeczne zachodzące we współczesnym świecie, szybkie tempo życia, a także oddziaływanie środków masowego przekazu.
2. Aczkolwiek istnieje wiele stowarzyszeń i instytucji podejmujących zadanie upowszechniania kultury pedagogicznej, nie można jednak mówić o funkcjonowaniu integralnego systemu, ponieważ brakuje między poszczególnymi jego elementami powiązań strukturalnych i funkcjonalnych.
3. Sam proces upowszechniania spełnia jednak bardzo ważne funkcje, dzięki którym przy prawidłowym działaniu poszczególnych instytucji, powiązaniu ich w system, może nastąpić podniesienie kultury pedagogicznej społeczeństwa,

PRZYPISY

- ¹ Założenia metodologiczne, procedura badawcza, metoda i techniki szczegółowo opisane są w raporcie z badań złożonym w Uniwersytecie Łódzkim, a także w informacji pt.: "Badania opinii ekspertów na temat upowszechniania kultury pedagogicznej w społeczeństwie", Zagadnienia Wychowawcze a Zdrowie Psychiczne 1976, nr 3
- ² Definicja ta została opublikowana w artykule S.Kawuli, Wzorzec kultury pedagogicznej, Oświata i Wychowanie 1975, nr 19
- ³ Por. definicje kultury: J.Szczepański, Elementarze pojęcia socjologii, Warszawa 1963; A.Kamiński, Funkcje pedagogiki społecznej, Warszawa 1975; K.Żygulski, Wstęp do zagadnień kultury, Warszawa 1972
- ⁴ S.Kowalski, Metodologiczne zagadnienia integralne funkcjonowania systemu wychowawczego w środowisku, Studia Pedagogiczne t. XXXII, s. 29
- ⁵ W.G. Afanasjew, O systemowości w poznaniu społecznym, W: Metodologiczne podstawy socjologii /wybór tekstów/ pod red. P.Sztompki, Kraków 1975
- ⁶ Ibidem, s. 128
- ⁷ Ibidem.

LES CONTENUS ET LES FORMES DE LA POPULARISATION DE LA CULTURE PÉDAGOGIQUE D'APRES L'OPINION DES EXPERTES

Résumé

On a demandé les travailleurs scientifiques qui s'occupent des problèmes de la famille, quel est le niveau de la culture pédagogique dans notre pays, comment cette culture est popularisée, est-ce que les formes de la popularisation sont suffisantes, etc.

Dans l'article on a analysé les réponses sur le thème susmentionné. On a souligné le manque des connaissances dans le domaine des systèmes de valeurs moraux, dans le domaine émotif, qui constituent la base pour la culture pédagogique. On a tâché d'expliquer les causes de cela. On a analysé le fonctionnement de système de la popularisation de la culture pédagogique dans notre pays.

DER INHALT UND DIE FORMEN VON DER VERBREITUNG DER
PEDAGOGISCHEN KULTUR IN DER ANSICHT DER EXPERTEN

Zusammenfassung

Man hat die wissenschaftlichen Mitarbeiter, die sich mit den Problemen mit der Familie verbunden beschäftigen, gefragt, wie die pädagogische Kultur in unserem Land aussieht, wie diese Kultur verbreitet ist und sind die Formen von Verbreitung erfolgreich.

In diesem Artikel hat man die Antworten auf die genannte Thema analysiert. Man hat unterstreichen, dass die pädagogische Kultur sehr kleines Niveau in emotionalen, erkenntlichen Sphären sowie in Systemen den Werten hat. Man versuchte auch die Ursache von diesem Zustand zu finden.